
IMMANUEL KANT: FUNDERING VIR DIE METAFISIKA VAN DIE SEDELIKHEID

Voorrede [387]

{Indeling van die wysbegeerte}

Die ou Griekse filosofie was in drie wetenskappe verdeel — die *fisika*, die *etiek* en die *logika*. Hierdie indeling is volkome in ooreenstemming met die aard van die saak, en 'n mens hoef hieraan niks te verbeter nie, behalwe miskien om die beginsels daarvan by te voeg. Sodoende sou 'n mens deels die volledigheid van die indeling kon verseker, en deels die noodsaaklike onderverdelings reg kon bepaal. #1

Alle redelike kennis is óf *materieel* en betrag een of ander objek; óf *formeel* en is bloot met die vorm van die verstand en die rede self en die algemene reëls van die denke as sodanig besig, sonder inagneming van die objekte van die denke. Die formele filosofie word *logika* genoem. Die materiële filosofie wat te doene het met bepaalde voorwerpe en die wette waaraan hulle onderworpe is, is egter tweevoudig, want hierdie wette is wette óf van die *natuur*, óf van die *vryheid*. Die wetenskap van die eerste word *fisika*, die wetenskap van die tweede word *etiek* genoem; eersgenoemde word ook natuurkunde, laasgenoemde ook sedekunde genoem.

Die logika kan geen empiriese deel hê nie; dit wil sê 'n deel waar die algemene en noodwendige wette van die denke op gronde berus wat uit die ervaring geneem is nie. As dit op empiriese gronde berus het, was dit nie logika (dit wil sê 'n reël vir die verstand of die rede, wat in alle denke geld en gedemonstreer moet word) nie. Daarteenoor kan sowel die natuurfilosofie as die etiek elkeen sy empiriese deel hê, omdat die natuurfilosofie wette vir die natuur as voorwerp van ervaring

moet bepaal, terwyl die etiek die wette vir die wil van die mens, sover hy deur die natuur beïnvloed word, moet bepaal. Die wette vir die natuur is wette waarvolgens alles moet gebeur, terwyl die wette vir die wil van die mens wette is waarvolgens alles behoort te gebeur [388], hoewel die omstandighede waardeur dit dikwels nie gebeur nie, in ag geneem word.

'n Mens kan alle filosofie *empiries* noem in so verre dit in ervaring grond. In so verre dit egter bloot uit aprioriese beginsels afgelei word, noem 'n mens dit *suiwer* filosofie. As die suiwer filosofie bloot formeel is, word dit *logika* genoem; as dit egter tot bepaalde voorwerpe van die verstand beperk is, word dit *metafisika* genoem. #2

Op hierdie wyse ontstaan die idee van 'n tweevoudige metafisika — 'n *metafisika van die natuur* en 'n *metafisika van die sedelikheid (Sitten)*. Die fisika sal dus 'n empiriese, maar ook 'n rasonele deel hê; net so ook die etiek, hoewel in hierdie geval die empiriese gedeelte in besonder *praktiese antropologie* en die rasonele gedeelte eintlik *sedelikheid (Moral)* genoem kan word.

{Die noodsaaklikheid van die etiek}

Alle bedrywe, ambagte en kunste het deur die verdeling van arbeid gebaat. Daarmee word bedoel dat die een nie alles maak nie, maar dat elkeen hom beperk tot 'n bepaalde werk wat deur sy werkwyse opmerklik van ander verskil; daardeur kan elkeen met die grootste mate van volmaaktheid en groter gemak presteer. Waar die take nie so onderskei en verdeel word nie, dit wil sê waar elkeen 'n man van twaalf ambagte is, daar lê die bedrywe nog in die grootste barbaarsheid. Op sigself is dit nou die moeite werd om te vra: Vereis die suiwer filosofie in elk van sy dele nie sy eie besondere vakmanne nie? Die geleerde bedryf (die sogenaamde oorspronklike denkers asook die peinsers wat net

die rasonele deel bewerk) is gewoon om volgens die smaak van die publiek die empiriese en die rasonele te vermeng volgens allerlei verhoudings wat hulle self nie ken nie. Sal die hele geleerde bedryf nie beter daaraan toe wees as hierdie mense gewaarsku word om nie die twee aktiwiteite (die empiriese en die rasonele) tegelyk te bedryf nie? Die wyse waarop die twee aktiwiteite behandel moet word, is heeltemaal verskillend; vir elkeen word 'n besondere talent vereis en die verbinding van die twee in een persoon bring net 'n knoeier voort. Hier beperk ek my egter tot die vraag: Vereis die aard van die wetenskap dit nie dat die empiriese deel altyd sorgvuldig van die rasonele deel afgesonder word nie? Moet die eintlik empiriese fisika nie deur 'n metafisika van die natuur, die praktiese antropologie egter deur 'n metafisika van die sedelikheid voorafgegaan word nie? Die metafisika moet egter sorgvuldig van alles wat empiries is [389] gesuiwer word, sodat ons kan weet hoeveel die suiwer rede in albei gevalle kan presteer en uit welke bronne die suiwer rede hierdie aprioriese onderwysing skep. Ek laat dit daar of die metafisika van die sedelikheid deur alle sedekundiges (wie se naam Legio is) of net deur enkeles wat hulleself daartoe geroepe voel, bedryf moet word.

Aangesien ek hier eintlik op die daaglikse algemene beskouings van fatsoenlikheid (*sittliche Weltweisheit*) gerig is, beperk ek die vraag wat ek gestel het, tot die volgende: Is dit nie uiters noodsaaklik dat ons 'n keer 'n suiwer etiek (*Moralphilosophie*) uitwerk nie — dit wil sê 'n etiek wat volledig van alles wat empiries mag wees en dus tot antropologie behoort, gesuiwer is? Dat daar so 'n suiwer etiek moet wees, blyk vanself uit die algemene idee van plig en van sedewette. Elkeen moet instem dat 'n wet absolute noodsaaklikheid moet impliseer as dit sedelik (dit wil sê as grond van 'n verpligting) moet geld. Elkeen moet ook instem dat die gebod: Jy mag nie lieg nie, nie net vir mense geld, terwyl ander redelike wesens hulle nie daaraan hoef te steur nie. Elkeen moet eweneens instem dat dit hieruit volg dat die grond van die

verpligting nie in die aard van die mens of in die omstandighede van die wêreld waarin hy verkeer, gesoek moet word nie, maar bloot apories in die begrippe van die suiwer rede. Verder volg dit dat elke ander voorskrif wat op beginsels van die blote ervaring gegrond is, weliswaar 'n praktiese reël maar nooit 'n sedewet genoem kan word nie. Dit geld selfs 'n voorskrif wat in 'n bepaalde opsig algemeen is, maar net in die kleinste deeltjie, miskien net in 'n motief, op empiriese gronde steun.

In praktiese kennis as geheel verskil sedewette en hulle beginsels dus nie net wesenlik van die res waarin iets empiries is nie, maar berus alle etiek geheel en al op die gedeelte wat suiwer is. As dit op die mens toegepas word, put die etiek nie die minste uit 'n kennis van die mens (antropologie) nie, maar gee die etiek aan hom as redelike wese aporiese wette. Die wette vereis weliswaar nog 'n oordeelsvermoë wat deur ervaring geslyp is, deels om te onderskei in watter gevalle die wette aangewend kan word, deels om die wette in die wil van die mens in te dra en tot uitoefening te bring. Dit is nodig omdat die mens deur soveel neiginge beïnvloed word, dat hy weliswaar tot die idee van 'n praktiese suiwer rede in staat is, maar dit nie so maklik *in concreto* in sy lewenswandel werksaam kan maak nie.

'n Metafisika van die sedelikheid is dus onontbeerlik noodsaaklik, nie net [390] omdat ons die bron van die praktiese grondbeginsels wat *a priori* in ons rede lê, ter wille van spekulasie wil navors nie, maar omdat die sedelikheid self aan allerlei bederf onderworpe bly solank hierdie leidraad en hoogste norm vir die beoordeling van die sedelikheid ontbreek. Want as iets sedelik goed moet wees, is dit nie genoeg dat dit *in ooreenstemming* met die sedewette moet wees nie, maar dit moet ook *ter wille van die sedewette* geskied. As dit nie die geval is nie, is daardie ooreenstemming baie toevallig en onseker, omdat onsedelike gronde weliswaar nou en dan handelinge in ooreenstemming met die sedewette te voorskyn sal bring, maar meermale handelinge in stryd

met die sedewette te voorskyn sal bring. Nou kan 'n mens die sedewet in sy suiwerheid en egtheid (wat in die praktiese lewe die belangrikste is) egter nêrens anders as in 'n suiwer filosofie soek nie. Om hierdie rede moet die suiwer filosofie (metafisika) voorafgaan, en daarsonder is daar hoegenaamd geen etiek nie. 'n Filosofie wat daardie suiwer beginsels met die empiriese vermeng, verdien selfs nie die naam van 'n filosofie nie (want die filosofie onderskei homself juis van die algemene rasonale kennis daarin dat die filosofie in 'n afsonderlike wetenskap die dinge uiteensit wat die algemene rasonale kennis met ander dinge vermeng). Nog minder verdien dit die naam van 'n etiek, omdat dit juis deur hierdie vermenging die suiwerheid van die sedelikheid self afbreek en teen die eintlike doel van die sedelike optree.

{Wil as sodanig}

Ons moenie dink dat ons reeds in die propadeusis van die etiek van die beroemde Wolff (deur hom 'algemene praktiese filosofie' genoem) het wat hier geëis word, sodat hier geen nuwe veld gebrak word nie. Juis omdat die etiek 'n algemene praktiese filosofie moet wees, is geen besondere soort wil (byvoorbeeld 'n wil wat sonder enige empiriese bewegredes volledig uit aprioriese beginsels bepaal word en wat 'n mens 'n suiwer wil kan noem) in oorweging geneem nie, maar wil as sodanig, saam met alle handeling en voorwaardes wat in hierdie algemene betekenis daarby hoort. Om hierdie rede verskil dit van 'n metafisika van die sedelikheid, net soos die algemene logika van die transendentale filosofie verskil; dit wil sê die algemene logika gee 'n uiteensetting van die handeling en reëls van die denke *as sodanig*, terwyl die transendentale filosofie bloot die besondere handeling en reëls van die *suiwer* denke uiteensit, naamlik dit waardeur voorwerpe volledig *a priori* geken word. Dit is immers die taak van die metafisika van die sedelikheid om

die idee en die prinsipes van 'n moontlike *suiwer* wil te ondersoek en nie die handeling en omstandighede [391] van menslike wil as sodanig, wat grotendeels uit die psigologie verkry word nie. Dat in die algemene praktiese wysbegeerte (hoewel heeltemaal ten onregte) ook van morele wette en plig gepraat word, is geen beswaar teen my standpunt nie. Die opstellers van die algemene praktiese wysbegeerte bly immers aan hulle idee daarvan getrou, ook daarin dat hulle nie onderskei tussen (aan die een kant) die motiewe wat as sodanig volledig *a priori* bloot deur die rede voorgestel word en in die eintlike sin sedelik is, en (aan die ander kant) die empiriese, wat die verstand bloot deur vergelyking van ervarings tot begrippe verhef nie. Intendeel, hulle oorweeg die motiewe net volgens die groter of kleiner sterkte daarvan (omdat almal as gelyksoortig beskou word), sonder om op die bronne daarvan te let, en skep daardeur hulle begrip van *verpligting*. Hierdie begrip is weliswaar moreel, maar is tog van so 'n aard soos 'n mens sou verwag in 'n filosofie wat oor die *oorsprong* van alle moontlike praktiese begrippe — of hulle ook *a priori* of bloot *a posteriori* tot stand kom — glad nie oordeel nie.

{Doel van die *Fundering*}

Omdat ek die bedoeling het om eendag 'n metafisika van die sedelikheid uit te gee #3 laat ek hierdie *Fundering* daaraan voorafgaan. Weliswaar is daar eintlik geen ander fondament vir so 'n metafisika as die kritiek van die *suiwer praktiese rede* nie — net soos die reeds gepubliseerde kritiek van die suiwer spekulatiewe rede die fondament van die metafisika is. Die kritiek van die praktiese rede is egter nie van so 'n uiterste noodsaaklikheid soos die kritiek van die spekulatiewe rede nie, omdat die menslike rede ten opsigte van morele sake selfs by die gewone verstand maklik tot groter korrektheid en uitvoerigheid gebring kan word, terwyl dit in die teoretiese maar suiwere gebruik geheel en

al dialekties is. Daarbenewens vereis ek ten opsigte van die kritiek van die suiwer praktiese rede (as dit volledig moet wees) dat die eenheid van die suiwer praktiese rede met die spekulatiewe rede in 'n gemeenskaplike beginsel aangetoon moet kan word, omdat dit op die ou end net een en dieselfde rede kan wees, wat bloot in sy aanwending verskil. So volledig kan ek egter hier nie wees sonder om beskouings van 'n totaal ander aard by te haal en die leser te verwar nie. Om hierdie rede het ek die benaming *Fundering vir die Metafisika van die sedelikheid* in plaas van *Kritiek van die suiwer praktiese rede* gebruik.

Omdat (derdens) 'n metafisika van die sedelikheid ten spyte van sy afskrikkende titel nogtans in 'n groot mate populêr en geskik vir die gewone verstand kan wees, vind ek dit nuttig om hierdie voorarbeid oor sy fundering af te sonder, sodat ek die subtile dinge [392] wat hierin onvermydelik is, nie later in begryplicher leerstellings hoef in te sluit nie.

Hierdie *Fundering* is egter niks meer as die opsoek en vasstel van die *hoogste beginsel van die moraliteit* nie. Dit is 'n onderneming wat in sy doelgerigtheid 'n geheel vorm en van elke ander sedelike ondersoek afgesonder moet word. Dit is wel waar dat my stellings oor hierdie belangrike en tot sover ongenoegsaam uitgewerkte hoofprobleem baie lig op die hele sisteem werp as dieselfde beginsel (dit wil sê die hoogste beginsel van die moraliteit) daarop toegepas word, terwyl die klaarblyklike genoegsaamheid van die beginsel grootliks bevestig word. Ek moes hierdie voordeel egter prysgee; dit is in die grond tog ook meer eieliefde as voordeel vir ander, omdat die maklike gebruik en die skynbare genoegsaamheid van die beginsel geen seker bewys van sy korrektheid lewer nie. Inteendeel, dit verwek eerder 'n sekere partydigheid sodat 'n mens nie die saak op sigself ongeag die gevolge en in alle strengheid ondersoek en opweeg nie.

{Metode}

Ek glo dat die metode wat ek in hierdie geskrif volg, die beste werk wanneer 'n mens analities van die gewone kennis af beweeg na die bepaling van die hoogste beginsel van hierdie kennis, en dan weer sinteties terugbeweeg van die toetsing van hierdie beginsel en sy bronne af na die gewone kennis toe, waarin die gebruik van hierdie beginsel aangeref word. Die indeling val dan soos volg uiteen:

- * *Eerste hoofstuk*: Oorgang van die gewone rasonale kennis van die sedelikheid na die wysgerige.

- * *Tweede hoofstuk*: Oorgang van die populêre etiek na die metafisika van die sedelikheid.

- * *Derde hoofstuk*: Die laaste stap van die metafisika van die sedelikheid na die kritiek van die suiwer praktiese rede #4.